

Кузьменко С. Г. Державний та господарський механізми як історичні складові виникнення соціально-економічних процесів / С. Г. Кузьменко // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. - 2015. - № 2 (55). - С. 48-58.

УДК 346.1

Сергій Георгійович Кузьменко,
доктор наук з державного управління, доцент
(Донецький юридичний інститут МВС України)

ДЕРЖАВНИЙ ТА ГОСПОДАРСЬКИЙ МЕХАНІЗМИ ЯК ІСТОРИЧНІ СКЛАДОВІ ВИНИКНЕННЯ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

В статті проведено правовий аналіз державних та господарських механізмів як історичних складових виникнення соціально-економічних процесів. Визначено місце і роль державного та господарського механізмів в економіці України. Сучасна економічна думка незалежно від її конкретного теоретичного спрямування визнає відповідальність держави за стан розвитку економіки, а, отже, і її право впливати на економічне життя. Тому, вважаємо, що історичні відмінності в поглядах стосуються лише ступеня та методів реалізації такого впливу.

Ключові слова: державні механізми, господарські механізми, ринкова економіка, соціальний захист, історичні складові, соціально-економічні процеси

Постановка проблеми. Історія державного та господарського регулювання соціального розвитку індустріальної цивілізації двох століть підтверджує, що спостерігалися як великі цикли, так і середні та малі. У яких була найяскравіше виражена гострота і якісна сторона соціальних змін. Відбувалася зміна парадигм, ідеології і моделі соціального розвитку. Конкретним вираженням циклічного розвитку індустріальної цивілізації протягом 200 років є чергування в циклічному процесі тенденції посилення ролі ринкових регуляторів соціально-економічного життя (тенденції до підвищення економічної ефективності як самоцілі) й тенденції підвищення значущості державних регуляторів соціально-економічних процесів (тенденції до соціальної справедливості, соціальної рівності).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження цих проблем серед вітчизняних вчених зробили С. Батажок, О. Василик, О. Гордей, Н. Гриньова, О. Воцко, М. Кондрат'єв, Л. Момотюк, С. Трубич, В. Швець, М. Крупка, П. Островерх, С. Реверчук, М. Шелухін, В. Вишневецька С. Грудницька, В. Білик, О. Гойчук, М. Гузик, П. Саблук, В. Базилевич, К. Базилевич, Н. Гражевська, В. Попов та ін. Але, незважаючи на широкий спектр досліджень даного спрямування, постійно існує

необхідність подальшого опрацювання історичного розвитку механізмів державного та господарського регулювання системи соціального захисту.

Метою статті є проведення правового аналізу державних та господарських механізмів як історичних складових виникнення соціально-економічних процесів.

Викладення основного матеріалу. Перша половина XIX століття визначена розвитком ринку (капіталізму) вільної конкуренції. Саме в цьому періоді сформувалася модель соціальної політики вільної ринкової економіки (капіталізму вільного підприємництва). Виразно виявилася подвійна соціальна природа ринку, обумовлена як наявністю позитивних, так і негативних якостей [1, с. 79].

Відомо, що ринок припускає економічну незалежність виробника і свободу споживчого вибору – це створює об'єктивну основу для формування громадянського суспільства і правової держави. В умовах цивілізованого, соціально спрямованого ринку унеможливаються відносини, засновані на соціальних привілеях, протекціонізмі й чинниках станового характеру.

Із правової точки зору значення ринку полягає в його ефективному механізмі господарювання, на основі вільних цін і розвитку конкуренції, у створенні стимулів трудової і підприємницької активності, заснованих не на примусі, а на матеріальній зацікавленості.

Зasadничим принципом системи соціального захисту в умовах вільної ринкової економіки є принцип індивідуального захисту від життєвих ризиків шляхом заробляння коштів для забезпечення власного добробуту і добробуту своєї сім'ї, індивідуального піклування про самого себе. Тут пріоритет віддавався ініціативі, самостійності й активності кожного працездатного члена суспільства. Розподіл доходу здійснювався в процесі виробництва відповідно до граничної продуктивності кожного чинника – праці, капіталу і землі. Була пряма залежність між розподілом і споживанням виробленого продукту і трудовим вкладом.

Розподіл за результатами праці та ефективності підприємницької діяльності є одним з видів соціальної справедливості, що відповідає вимогам християнської моралі, осуджуючи тих, хто не працює. Орієнтація на працьовитість, ощадливість і дбайливість у господарюванні, трудова етика посідали центральне місце в протестантській релігії. І, як переконливо показав відомий вчений М. Вебер: «...успіхи розвитку ринкової економіки і капіталізму XIX століття пов'язані з поширенням протестантської трудової етики» [2].

Соціальна справедливість чистого ринку – це справедливість економічної людини, вона потребує справедливої, добровільної конкуренції, чесного дотримання правил гри, рівності всіх перед законом, верховенства закону і рівних можливостей. У зв'язку з цим, ринкова мораль як мораль економічної людини відносно одностороння, вона вважає, що справедливе все те, що економічно ефективно. А нерівність виправдовує, як нестримну пристрасть до матеріального збагачення, до накопичення заради накопичення. У цьому випадку зменшується значення універсальності

людських потреб і можливостей усебічного і гармонійного розвитку людини. Проявляється залишковий підхід до соціального людського життя, підхід до людини як чинника виробництва, хоча і важливого чинника, але не як до мети.

Розвиток ринку вільної конкуренції в XIX столітті з усією очевидністю продемонстрував його серйозні вади і посилив антиринкові, антикапіталістичні відносини в суспільній свідомості. Домінуюче місце в ідеології XIX століття, особливо серед інтелігенції, посіли соціалістичні теорії різних напрямів: від дрібнобуржуазного, прудоністського соціалізму, катедр-соціалізму пруського типу й закінчуючи марксистським вченням про соціалізм.

Ринок, у його чистому виді, схильний до стихійного розвитку. З цим пов'язані банкрутства підприємств, безробіття і різке посилення диференціації населення за рівнем прибутків і матеріальним станом. Ефективність розміщення ресурсів і первинний розподіл прибутків у зв'язку з конкуренцією не ставить обмеження в рівнях отримуваних прибутків у майновій поляризації населення. Справедливий розподіл не можна забезпечити без системи оціночних суджень, без урахування моралі та етики соціальної рівності. Ринок також сліпий і немилосердний щодо соціально слабких груп населення і непрацездатних членів суспільства, дітей, людей похилого віку та інвалідів.

Історія XIX століття (особливо першої його половини) – це історія загострення протиріч ринку вільної конкуренції, накопичення, його негативних явищ і посилення крену в суто економічну сторону. Але, як відомо з теорії циклічного розвитку, чергування економічної і соціальної сторін історичного розвитку відбувається так, що кожна зі сторін по черзі виконує головну роль відповідно до потреб історичного розвитку. Суто вольовим чином впливати на чергування, прискорення або уповільнення ринкових періодів – капіталістичними або соціальними – соціалістичними неможливо. Це можна зробити тільки шляхом уважного визначення потреб історичного розвитку, чітко вивірених відповідних дій політичного керівництва з урахуванням зворотного зв'язку для перевірки правильності вибраного курсу.

Якщо не робити ефективних, коригуючих дій, спрямованих на оптимізацію суперечливих тенденцій, то з часом утворюються вузли критичного значення, переломні точки особливої важливості, багаті величезними соціально-економічними наслідками.

Одностороння орієнтація суто ринкової економіки на економічну сторону, на шкоду соціальній стороні, протягом XIX століття в умовах зростання організованості й політизування масового робочого руху та в умовах подальшої демократизації суспільного життя і упровадження загального виборчого права, ставило під загрозу існування самих основ капіталістичного устрою. Щоб запобігти такому ходу подій, наприкінці XIX століття, канцлером Німеччини Отто фон Бісмарком була зроблена спроба

взяти курс на посилення соціальних сторін суспільного розвитку і закласти перші камені у фундамент майбутньої держави загального добробуту.

Проте, у цілому початок ХХ століття характеризувався продовженням домінуючої тенденції примату економічної сторони над соціальною, зневагою соціальних запитів широких народних мас, їх потреби в державних гарантіях соціального захисту від об'єктивно обумовлених життєвих ризиків.

Жовтнева революція 1917 року, «новий курс» Ф. Рузвельта в період Великої Депресії та модель суспільного розвитку капіталістичної ринкової економіки, запропонована соціал-демократією Швеції на початку 30-х років, були різними підходами до вирішення назрілих соціальних проблем. Жовтень 1917 року поклав початок радикального підходу до пошуків нової системи соціального забезпечення на шляхах тотального одержавлення соціально-економічного життя, побудови планової економіки і ліквідації ринкового механізму господарювання. Радянська модель соціальної політики була типовою моделлю соціальної системи державного соціалізму, відповідно до якої здійснювався соціальний розвиток у багатьох соціалістичних країнах у післявоєнні роки.

«Новий курс» Ф. Рузвельта, соціал-демократична модель управління капіталістичною ринковою економікою в Швеції, післявоєнні програми соціального захисту Бевериджа у Великій Британії та модель соціально-ринкової економіки в Західній Німеччині були реформаторським підходом до встановлення історичного компромісу між соціальними і економічними сторонами розвитку індустріальної цивілізації в другій половині ХХ століття. Цей підхід сприяв створенню соціальної системи держави загального добробуту або соціальної держави. На відміну від революційного підходу в радянській соціальній системі він значно сильніше забезпечував історичну спадкоємність соціальних систем ХІХ і ХХ століть, повніше вбирав у себе позитивні риси і переваги ринкової моделі соціальної системи з її орієнтацією на самопомогу, на забезпечення свого добробуту власною працею і підвищення значущості трудової етики.

Загальне, що об'єднує радянську модель соціального захисту і соціальну політику держави загального добробуту на Заході та робить їх відмінними від соціальної системи чистого ринку, полягає в тому, що замість індивідуального принципу захисту від життєвих ризиків стверджується відповідальність держави за долю людини, робиться ставка на соціальну солідарність і розподільчу справедливість, соціальні права зведені в ранг громадянських прав.

Для обох моделей характерним є посилення соціальних функцій держави і в той же час абсолютне і відносне збільшення соціальних витрат. Це супроводжується підвищенням ролі податкової системи, посиленням втручання держави в соціально-економічне життя людей. «Розбухає» бюрократичний апарат, що відповідає за соціальні програми, і підвищуються витрати на реалізацію соціальної політики [3, 4, 5, 6, 7, 8].

Так, саме пайовий принцип кас товариської взаємодопомоги на підприємствах кінця XIX століття започаткував існуючу сьогодні обов'язкову державну систему страхування.

Одним з механізмів державного регулювання системи соціального захисту, основи якого були закладені англійським Законом «Про бідних» у 1601 році в епоху королеви Єлизавети I, є державна добродійна допомога різним категоріям бідних. Цей механізм державного регулювання системи соціального захисту населення відрізняється від інших тим, що його організація будується на принципі диференційованого підходу (за потребою) який виводить із об'єктів своєї дії працездатних членів суспільства, які, хоча і можуть знаходитися в тяжкому фінансовому стані, але не бажають працювати, тобто дармоїдствують, ведуть аморальний спосіб життя.

Система державної добродійності, що виникла в епоху феодалізму, з появою капіталізму піддалася серйозній трансформації, оскільки функціонування робочих домів, до яких у примусовому порядку закріплювалися працездатні бідні і жебраки, заходило в протиріччя з вимогами мобільності робочої сили на ринку праці. На сьогодні спостерігається тенденція до обмеження сфери державної добродійності й орієнтація переважно на державну добровільну форму милосердя (філантропію).

Таким чином, дослідження історичного розвитку та виникнення державних механізмів регулювання доводить, що об'єднує радянську і західну системи соціального захисту схожість основних державних механізмів регулювання соціально-економічних процесів, які мають три складові: 1) соціальне забезпечення, 2) соціальне страхування і 3) соціальну допомогу (добродійність) [9, с. 112].

Необхідно також констатувати, що об'єктивні потреби сучасного розвитку економіки, удосконалювання організаційно-правових форм і методів керування господарством і здійснення господарської діяльності потребують посилення розробки загальнотеоретичних проблем правового регулювання господарської діяльності, зокрема, проблем, пов'язаних із розвитком господарського законодавства в сучасних умовах. При цьому, господарський механізм є одним з найважливіших елементів економічної системи [10].

Категорія господарського механізму належить до поверхових економічних відносин, на відміну, наприклад, від категорії власності, яка відображає глибинні, суттєві сторони економічного життя. Господарський механізм – це структурна складова економічної системи. А тому під господарським механізмом, перш за все, розуміють сукупність організаційних структур і конкретних форм господарювання, методів управління і правових норм, за допомогою яких суспільство застосовує економічні закони з метою впливу на стан економіки та вирішення завдань, що стоять перед нею [11, с. 148-149].

Господарський механізм узгоджує функціонування і розвиток ланок економічної системи, приводить у відповідність продуктивні сили і

економічні відносини, він являє собою сукупність конкретних форм господарювання, організаційно-інституціональних систем, методів та важелів регулювання економічних процесів. Якщо уявити економічну систему як змішану, то вона включає в себе такі самостійні підсистеми: планову підсистему, ринок, натуральне господарство. Кожній з окремих підсистем відповідає адекватний господарський механізм: державний, ринковий механізм саморегулювання, господарський механізм традиційного господарювання. Залежно від підсистеми з господарським механізмом, що має найбільшу вагу, характеризується і вся підсистема. Більш чи менш рівне співвідношення ринку й держави характеризує систему змішаної економіки, де відбувається взаємодія господарського механізму і, як результат, встановлення цілісного господарського механізму змішаної економіки [12, с. 151].

Організаційно-економічні відносини є головною констатуючою ознакою господарського механізму. Вони виникають з приводу: трудової діяльності; усупільнення та відособлення виробництва; розподілу, спеціалізації й кооперації праці; обміну засобами виробництва, менеджменту; грошового обігу; ціноутворення; фінансів і кредиту; маркетингу; інфраструктури ринку тощо. Загалом ці відносини утворюються господарською системою організації та управління економікою на різних рівнях. При цьому, господарський механізм, будучи складною, багатоаспектною категорією, не обмежується виробничими відносинами, що існують у сфері конкретних господарських дій і зв'язків. Він інтегрує не тільки базисні стосунки, але й певні елементи продуктивних сил і надбудови [13].

Щоб створити ефективний господарський механізм, необхідно пізнати економічні закони, встановити їх взаємодію, обґрунтувати форми і методи їх використання. Виражаючи риси економічних законів, взаємозв'язки в системі, господарський механізм виступає як інтегративна форма їх виявлення [12, с. 152].

У цьому механізмі можна виділити, як стихійне, такі свідоме начала. Стихійне начало стосується дії законів як таких, без свідомого втручання людини. Стихійний елемент господарського механізму найповніше виявляється в ринковому механізмі господарювання, тоді як свідомий елемент господарського механізму в масштабі суспільства виявляється в державному регулюванні економіки [14, с. 84-85].

Як сукупність форм організації та управління суспільними діями економічних суб'єктів господарський механізм включає такі підсистеми – планування, стимулювання, організація, регулювання. Планування включає прогнозування, довгострокове, середньострокове і поточне планування, директивне планування. Стимулювання – це економічні важелі і стимули економічної діяльності. Організація включає форми організації й управління виробництвом з відповідною регламентацією прав і обов'язків. Координаційний механізм ринкової економіки можна звести до двох форм: децентралізовані і централізовані (державні форми господарського

механізму). Децентралізовані форми діють у сфері ринкових відносин (ринковий механізм – механізм саморегулювання – процес додержання цілісної системи соціального виробництва, збереження її збалансованості і гармонійності, який обумовлений об'єктивною логікою розвитку цієї системи). Основними регуляторами є: ціна, попит, пропозиція, конкуренція. Ринковий механізм дає можливість: ефективно розподіляти ресурси для виробництва товарів; успішно функціонувати за наявності навіть обмеженої інформації; забезпечувати гнучкість і високий ступінь пристосування до умов, що змінюються; оптимально використовувати результати НТП; вільно вибирати і діяти споживачам і підприємцям, тобто вони незалежні в прийнятті рішень; задовольняти різні потреби, підвищувати якість, швидше досягати ринкової рівноваги; розширювати асортимент продукції, знижувати витрати, підтримувати конкурентоспроможність [15, с. 314].

Питання про державні та господарські механізми регулювання завжди було в центрі уваги. При цьому, існує цілий комплекс питань, які не можуть бути вирішені за допомогою ринкового механізму. В історичному аспекті позиції необхідності і ступені втручання були різні. Наприклад, Дж. М. Кейнс у 30-ті роки ХХ століття (кейнсіанство) розглядав необхідність державного втручання, а також форми і методи такого втручання. На думку вченого, незбалансованість сукупного попиту і сукупної пропозиції – це основна причина економічних криз та безробіття. Ринковий механізм не може ліквідувати цей дисбаланс, тому потрібне втручання держави для стимулювання ефективного попиту, тобто досягнення економічної рівноваги. У 1938 р. у Парижі відбувся колоквиум Ліпмана, на якому неокласики визнали можливість втручання держави в економічне життя, що призвело до виникнення неолібералізму. Першим з неокласиків, який визнав таку необхідність був А. Пігу. Представники неолібералізму (Фрейбурзька школа – В. Ойкен, Лондонська школа – Ф. Хайек, Чиказька школа – Фрідман), визнаючи необхідність втручання держави в економічне життя, на відміну від Кейнса, обмежуються лише контролем за виконанням «правил гри» економічними суб'єктами, розвитком деяких галузей суспільного призначення, виконання функцій соціального захисту. Крім того, особливий вплив на розвиток економічної теорії і політики в розвинутих країнах з 70-х рр. ХХ століття спричинила школа монетаризму. Згідно з цією концепцією втручання держави має обмежуватись грошовою сферою. Представники цієї школи вважали, що потрібно відмовитись від кейнсіанства і перейти на суворе регулювання грошей в обігу незалежно від кон'юнктури. Тобто, грошова маса повинна збільшуватись відповідно до довгострокового темпу зростання цін, зарплати тощо. Так, Фрідман сформулював «грошове правило», згідно з яким грошова маса повинна збільшуватися на 3-4% в рік. У 70-90-х рр. ХХ століття одержує новий поштовх консервативний неокласицизм, який представлений двома теоріями: «теорія економічних пропозицій» та «теорія раціональних очікувань». Так, друга теорія вважає, що економічні суб'єкти знають, як функціонує економічна система, володіють інформацією, здатні передбачити рішення уряду (Р. Лукас). На

відміну від інших теорій висунута радянськими вченими обґрунтовувала необхідність директивного планування. А вже в 70-х рр. ХХ століття внаслідок кризи кейнсіанства виникає теорія «неокласичного синтезу» (П. Самюельсон), згідно з якою має бути забезпечення поєднання ринкового механізму з механізмом державного регулювання і застосування як державних, так і ринкових методів, залежно від кон'юнктури [10, 13, 16].

Необхідно також зауважити, що дуже часто господарський механізм зводиться до управління економікою. Під управлінням розуміють координацію зусиль багатьох працівників, сукупність форм і методів впливу на людей у їх господарській діяльності для досягнення єдиної мети. Управлінець виконує роль узгоджувача дій різних працівників. Так, К. Маркс з цього приводу писав: «Скрипаль сам управляє собою, оркестр потребує диригента». Файоль, в свою чергу, сформував принципи за якими управління передбачає: розподіл праці, тобто кожний повинен виконувати певну роботу на своєму місці; повноваження й відповідальність працівників; дисципліну; єдиноначальність і колегіальність у схваленні рішень; односпрямованість дій – усі виконують свою роботу заради єдиної мети; підпорядкованість інтересів окремої особи інтересам фірми; матеріальну зацікавленість (винагороду) і ієрархію – підпорядкування осіб зверху вниз; порядок; справедливість, стабільність робочого місця для персоналу; ініціативність працівників; взаємодопомогу (корпоративний дух) [13; 15, с. 136-138].

Таким чином, економіка являє собою сукупність процесів виробництва, розподілу, обміну і накопичення матеріальних благ і послуг. При цьому, трудова діяльність у суспільному виробництві здійснюється в порядку повної взаємодії всіх галузей виробництва, усіх підприємств і організацій. Все це складає суспільне виробництво, а кожний робітник виконує специфічну функцію, у рамках суспільного характеру праці [10, 13].

Висновок та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи, можна зробити висновок, що сучасна економічна думка незалежно від її конкретного теоретичного спрямування визнає відповідальність держави за стан розвитку економіки, а, отже, і її право впливати на економічне життя. Тому, вважаємо, що історичні відмінності в поглядах стосуються лише ступеня та методів реалізації такого впливу. Сьогодні українські вчені визнають, що для реалізації впливу на економіку держава має виробити власну економічну політику, до якої обов'язково повинні входити як державні, так і господарські механізми регулювання. Які будуть забезпечувати певний рівень економічного зростання, максимальну зайнятість населення, контроль над інфляцією та інші важелі, але безумовно те, що вони можуть бути досягнуті тільки за допомогою використання державних та господарських регуляторів соціально-економічних процесів.

Список використаних джерел:

1. Кондратьев Н.Д. Большие циклы конъюнктуры [Электронный ресурс] // Вопросы конъюнктуры. – М., 1925. – Т.1. – Вып. 1. - С.28-79 / Научная библиотека диссертаций и авторефератов disser Cat [Электронный

- ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/formirovanie-effektivnoi-mnogoukladnoi-ekonomiki-selskogo-khoz>
2. Макс Вебер. Протестантская этика и дух капитализма [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://esocio.narod.ru/lesson01.htm>
  3. Батажок С.Г. Соціально-економічні гарантії в умовах ринкової трансформації: дис. ...кандидата екон. наук: 08.00.01 / Батажок Світлана Григорівна. – К., 2007. – 201 с.
  4. Василик О. Фінансовий аспект соціальних гарантій населенню / О. Василик // Економіка України. – 1992. – № 11. – С. 13-21.
  5. Гордей О.Д. Фінансування соціальних гарантій як чинник зростання суспільного добробуту / О.Д. Гордей // Фінанси України. – 2002. – № 5. – С. 55.
  6. Гриньова Н. Державні гарантії та пільги: чи потрібні вони, які вони є та якими їм бути / Н. Гриньова, О. Воцко // Україна: аспекти праці. – 1995. – № 3-4. – С. 53-58.
  7. Момотюк Л. Є. Бюджетний механізм забезпечення соціальних гарантій населення України / Л. Є. Момотюк // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 10 (40). – С. 172-181.
  8. Момотюк Л. Є. Особливості формування соціальних гарантій у ринковій економіці / Л. Є. Момотюк // Фінанси України. – 2003. – № 7. – С. 84-89.
  9. Трубич С. Ю. Формування системи соціального страхування / С. Ю. Трубич, В. Є. Швець // Фінанси України. – 2000. – № 2. – С. 110–115., с. 113-114.
  10. Господарський механізм його роль в економічній системі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://e-works.com.ua/work/3632_Gospodarskii_mehanizm_ego_rol_v_ekonomichnij_sistemi.html
  11. Крупка М. Основи економічної теорії: Підручник / Михайло Крупка, Петро Островерх, Сергій Реверчук,; Львівський нац. ун-т ім. І.Франка. - К.: Атіка, 2001. – 343 с.
  12. Шелухін М. Л. Господарське право : навчальний посібник у схемах і таблицях. — К.: ЦНЛ, 2006. — 616 с.
  13. Господарський механізм у системі регулювання суспільного виробництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bokov.net.ua/tenevie/15-ekonomika-ukrayini/33243-gospodarskiy-mehanizm-u-sistemi-regulyuvannya-suspilnogo-virobnictva-referat/>
  14. Основи економічної теорії: Навчальний посібник / В. О. Білик, О. І. Гойчук, М. М. Гузик та ін.; За ред. В. О. Білика, П. Т. Саблука.- К.: Інститут аграрної економіки, 1999.- 466 с.
  15. Економічна теорія. Політекономія: Підручник / Віктор Базилевич, Віктор Попов, Катерина Базилевич, Надія Гражевська; За ред. В.Д.Базилевича. - 6-те вид., доп. і перероб. – К.: Знання-Прес, 2007. - 719 с.

16. Бастиа Ф. Экономические гармонии / Ж.-Б. Сэй, Ф. Бастиа. Трактат по политической экономии / Ж.-Б. Сэй. Экономические софизмы. Экономические гармонии (Ф. Бастиа). – М.: Дело, 2000.

*Сергей Георгиевич Кузьменко,
доктор наук по державному управлению, доцент
(Донецкий юридический институт МВД Украины)*

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ И ХОЗЯЙСТВЕННЫЙ МЕХАНИЗМЫ КАК ИСТОРИЧЕСКИЕ СОСТАВЛЯЮЩИЕ ВОЗНИКНОВЕНИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ

В статье проведен правовой анализ государственных и хозяйственных механизмов как исторических составляющих возникновения социально-экономических процессов. Определено место и роль государственного и хозяйственного механизмов в экономике Украины. Современная экономическая мысль независимо от его конкретного теоретического направления признает ответственность государства за состоянием развития экономики, а, следовательно, и ее право влиять на экономическую жизнь. Поэтому, считаем, что исторические различия во взглядах касаются лишь степени и методов реализации такого воздействия.

***Ключевые слова:** государственные механизмы, хозяйственные механизмы, рыночная экономика, социальная защита, исторические составляющие, социально-экономические процессы*

Kuzmenko S.G.

*Doctor in management of state-sponsored, Associate Professor
(Donetsk Law Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Krivoy Rog, Ukraine)*

THE STATE AND THE ECONOMIC MECHANISM AS A HISTORICAL OCCURRENCE COMPONENTS OF SOCIO-ECONOMIC PROCESSES

The history of state regulation of economic and social development of the industrial civilization of the century confirms that the observed cycles as large and medium and small. Which was most clearly pronounced visual and qualitative aspects of social change. A change of paradigms, ideology and social development model. A concrete expression of the cyclical development of industrial civilization for 200 years is alternating in a cyclic process trends to strengthen the role of market regulators socio-economic life (the tendency to increase economic efficiency as an end in itself) and the trend of rising significance of state regulators socio-economic processes (trend towards social justice, social equality).

The article is to conduct a legal analysis of the state and economic mechanisms as historical origin of the components of socio-economic processes.

We know that the market assumes economic independence producer and consumer freedom of choice - it creates an objective basis for the formation of civil society and the rule of law. In conditions of civilized, socially directed market

clearly caught relations based on social privileges, protectionism and factors caste character.

From a legal point of view market value lies in its efficient management mechanism, based on free prices and competition, to create incentives for employment and entrepreneurial activity based not on coercion but on material interest.

Fundamental principles of social protection in a free market economy is the principle of personal protection against the risk of life by earning money for their own welfare and the welfare of his family, individual care of itself. Here, priority was given to the initiative, independence and activity of every able-bodied member of society. Average income carried out during manufacture in accordance with marginal productivity of each factor - labor, capital and land. There was a direct correlation between the distribution and consumption of manufactured product and labor contribution.

The article legal analysis of state and economic structures as historic components of the emergence of socio-economic processes. The place and role of state and economic mechanisms in the economy of Ukraine. Modern economic thought, regardless of its particular theoretical orientation recognizes the State's responsibility for the state of the economy and, consequently, its right to influence economic life. Therefore, we believe that the historical differences of opinion relate only to the extent and methods of implementation of such influence. Today Ukrainian scientists recognize that the implementation of the impact on the economy of the state has to develop its own economic policy, which must include both state and economic mechanisms of regulation. What will ensure a certain level of growth, maximum employment, control inflation and other instruments, but of course that they can only be achieved through the use of state economic controls and socio-economic processes.

Keywords: *state mechanisms, economic mechanisms, market economy, social protection, historic components, socio-economic processes*